

УДК 911.3

Топчієв О.Г.
доктор географічних наук, професор,
завідувач кафедри економічної та соціальної географії
*Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова*

Мальчикова Д.С.
доктор географічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-економічної географії
Херсонський державний університет

Яворська В.В.
доктор географічних наук, професор,
професор кафедри економічної та соціальної географії
*Одеський національний університет
імені І.І. Мечникова*

РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ

У статті розглянуто питання регіоналізації України шляхом проведення адміністративно-територіальної реформи. Наголошено на підході щодо територіальної організації населення і розселення на регіональних історико-географічних засадах. Обґрунтовано перспективу організації території країни та її регіонів за допомогою законів планування території. Виконано поглиблений аналіз методології регіоналізації з урахуванням новітніх підходів геодемографічного аналізу та формування геопланувальної структури території, з метою деталізації найбільш поширеної на даний час трьохрівневої таксономії до 4-5 рівнів.

Ключові слова: *адміністративно-територіальне реформування, адміністративно-територіальний устрій, планування територій, територіальні системи розселення, геодемографічні процеси.*

Топчиев А.Г., Мальчикова Д.С., Яворская В.В. Регионализация жизнедеятельности населения: методологические и методические аспекты

В статье рассмотрены вопросы регионализации Украины путем проведения административно-территориальной реформы. Отмечено подход к территориальной организации населения и расселения на региональных историко-географических принципах. Обосновано перспективу организации территории страны и ее регионов с помощью законов планировки территории. Выполнен углубленный анализ методологии регионализации с учетом новейших подходов геодемографического анализа и формирования геопланировочной структуры территории, с целью детализации наиболее распространенной в настоящее время трехуровневой таксономии до 4-5 уровней.

Ключевые слова: *административно-территориальное реформирование, административно-территориальное устройство, планирование территорий, территориальные системы расселения, геодемографические процессы.*

Topchiev O.G., Malchykova D.S., Yavorska V.V. Regionalization of life of the population: methodological and methodical aspects

The article discusses regionalization of Ukraine by means of administrative-territorial reform. It noted approach to the territorial organization of the population and settlement in the regional historical and geographical principles. The prospects of organization of the country and its regions by means of planning laws of the territory. Completed an in-depth analysis of the methodology of regionalization with the latest approaches geodemographic analysis and geoplaning structure of the territory in order to detail the most common at present three-level taxonomy to 4-5 levels.

Key words: *administrative-territorial reform, the administrative and territorial structure, territorial planning, territorial settlement system, geodemographic processes.*

Державна регіональна політика, започаткована у 2011 р., позначилась на всіх головних аспектах життєдіяльності нашого суспільства. Можна говорити, що Україна входить у «добу регіоналізації», яка потребує теоретико-методологічного перегляду попередніх концепцій і принципів територіальної організації населення та господарства.

На даний час в Україні ще відсутня офіційна регіоналізація країни. Наголосимо, що це обов'язкова норма ЄС для країн-кандидатів на вступ до Європейського Союзу. Регіональну політику у нас розробляють за чинним адміністративно-територіальним устроєм на рівні областей, АР Крим, Києва і Севастополя, що не відповідає рекомендованим ЄС базовим регіонам (NUTS-2). Маємо достатньо розроблений поділ України на історико-географічні регіони, а також чимало проектів економічного, соціально-економічного, суспільно-географічного регіонування (регіоналізації) країни. Потрібен завершальний крок: сформувати професійну робочу групу і підготувати законопроект щодо регіоналізації країни. І географи повинні очолити таку розробку, принаймні бути головними фахівцями регіоналізації.

З проблемою регіоналізації країни безпосередньо пов'язана адміністративно-територіальна реформа в Україні. По-перше, досвід країн Центрально-Східної Європи переконливо засвідчує необхідність АТР: нова політична система потребує нової територіальної організації влади. По-друге, переважна більшість проектів регіоналізації країни спирається на її адміністративно-територіальний устрій (АТУ). Чи не можна поєднати регіоналізацію з АТР? Такі підходи вже відомі: пропонують на першому рівні АТУ замість сучасних областей виділяти регіони або край. Це вагомий крок до децентралізації державного управління, оскільки головною функцією регіонів (країв) буде саме розробка та реалізація державної регіональної політики. Ще одна важлива новація: на всіх вступних рівнях АТУ органів центральної державної влади вже не повинно бути. Це вже управлінська сфера місцевого самоврядування. Державну владу представлятимуть уповноважені на контроль додержання місцевими органами конституційних норм.

Україна дещо уповільнено, але послідовно рухається до адміністративно-територіального реформування. У 2000 р. була створена державна комісія з питань АТУ України. У 2004 р. введена посада віце-премер міністра з питань АТР, розроблені перші пілотні проекти щодо змін АТУ. У 2007 р. утворено міністерство регіонального розвитку (нині міжрегіонбуд – міністерство регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства). На даний час розпочато формування територіальних громад – базових одиниць нового АТУ. У міжрегіонбуді накопичені і систематизовані матеріали для проведення АТР, яка невдовзі відбудеться.

Регіоналізація країни створює якісно нову основу для систематики розселення населення. У вітчизняному містобудуванні територіальні системи розселення (ТСР) жорстко прив'язані до чинного АТУ: національна, регіональні (обласні, АРК) та районні ТСР. Винятком є міжрайонні та локальні системи розселення. Змінюються межі області – змінюється склад регіональної ТСР. Для прикладу згадаємо, що склад і межі Одеської області протягом радянського часу змінювались п'ять разів. Відтак, маємо п'ять різних ТСР.

На нашу думку, така методологія не прийнятна: не системи розселення слід прив'язувати до АТУ, а навпаки – адміністративний устрій повинен максимально враховувати системи розселення. Географи мають певний досвід систематики розселення населення за історико-географічними краями та регіонами, такими як Полісся, Поділля, Слобожанщина, Причорномор'я, Карпатський регіон та ін. Вже зроблені перші узагальнення і характеристики демографічних процесів за їх прив'язкою до історико-географічних регіонів. Таку прив'язку розселення на відміну від адміністративної називають «генетичною». А науковий напрям географії населення, що вивчає розселення населення та демографічні процеси співставно з історико-географічними регіонами вже має назву «геодемографія».

Таким чином регіоналізація країни спричиняє перехід від традиційної систематики населення за територіальними системами розселення на адміністративно-територіальній основі на територіальну організацію населення

і розселення на регіональних історико-географічних засадах. Методологічна складність такого переходу зумовлена тим, що статистична інформація щодо обліку населення має чітку адміністративно-територіальну прив'язку і жодним чином не узгоджена з майбутніми регіонами. Методи і проблеми трансформації баз даних про населення прив'язані до АТУ.

Крім того, і в демографії, і у географії населення посилюється увага до демографічних процесів. Традиційну динаміку населення вивчали методом порівняння чисельності і складу населення на різні дати. Базовим поняттям геодемографії стали геодемографічні процеси, що характеризують демографічний розвиток регіонів і створюють якісно нову основу для розроблення регіональної демографічної політики.

Більш змістовним є підхід до вивчення динаміки населення, за яким якісні і кількісні зміни населення розглядають як цілісний процес, що показує демографічний розвиток території. Від простого порівняння статичних картинок чисельності населення та його складу вивчають зміни кількості і якості населення за їх безперервним рухом, які називають демографічними процесами. Раніше демографічний розвиток розглядали методом порівняння різночасових характеристик населення. Новий підхід представляє його як безперервний рух, як процес, що має свої передумови і чинники, механізми та тенденції, який потрібно вивчати і мірою управляти ним. Так само, як для територіальної прив'язки розселення населення були введені територіальні системи розселення, для просторового впорядкування демографічних процесів розроблене поняття «геодемографічний процес», що представляє демографічний розвиток конкретних регіонів співвідносно з особливостями їх природно-економічних передумов. Систематика і типізація геодемографічних процесів повинна стати основою для розроблення державної демографічної політики на рівні регіоні – геодемографічної політики.

З регіоналізацією пов'язане формування нового напрямку сучасної географії – планування території. Традиційні методи впорядкування природного середовища, розселення, господарської діяльності беруть відлік з кінця XIX ст. у вигляді крупно масштабних проек-

тних розробок розвитку міст (генеральні плани міст) та густозаселених і інтенсивно освоєних планувальних районів (регіональні плани-ровки), та буквальною перекладом – районні планування. У 1990-х роках у Європі започатковане планування територій, що має на меті проектне впорядкування природного середовища, розселення населення та розміщення господарської діяльності для регіонів і цілих країн. Такі розробки на відміну від попередніх ведуть у середніх і дрібних оглядових картографічних масштабах. Але всі вони – проекти генеральних планів міст, схеми районних планіровок, проектні схеми планувань регіонів і країн, представляють один напрям конструктивної географії, який одержав сучасну назву «геопланування».

Україна вже імплементувала європейську практику планування територій, яку в окремих країнах називають також «ландшафтним плануванням» та «територіальним плануванням». Генеральна схема планування території України була розроблена за урядовою постановою (1997 р.) державним проектним інститутом «Діпромісто» і затверджена як офіційний документ Законом України (2002 р). Її основні положення нормують і регламентують використання природного середовища, розселення населення та господарського використання території і мають на меті покращення якості життя населення та збереження природи, Забезпечення соціально-екологічної безпеки суспільства та раціонального природокористування.

Планування територій обґрунтовує перспективу організації території країни та її регіонів за такими законами:

- проектна розробка природного середовища має на меті формування природного каркасу екологічної безпеки території;
- перспективна схема розселення населення забезпечує його екологічну безпеку та максимальну доступність робочих місць та зон відпочинку;
- проектний розвиток господарського використання території повинен мінімізувати техногенне навантаження на довкілля та екологічну шкоду природному середовищу;
- головні складові життєдіяльності – природне середовище, населення, інфраструктура,

господарська діяльність, у проектних схемах планування території повинні бути раціонально поєднані та збалансовані.

Після розроблення і затвердження Генеральної схеми планування території країни розпочались роботи з розробки регіональних схем планування територій у контексті державної регіональної політики та децентралізації управління економікою.

Запозичена європейська практика формування природних каркасів екологічної безпеки територій – екологічних мереж – макрорегіональних (Всеєвропейська екомережа), національних, регіональних. Концепції та програми створення екологічних мереж – Національної та регіональних, регламентовані законами України (2000 р. та 2004 р.), а також спеціальними постановами уряду та органів місцевого самоврядування.

Регіональні підходи і концепції активно поширюються і на соціальну сферу. В Україні з 2000 р. ведеться офіційний моніторинг якості життя населення країни та її регіонів. Відповідно розробляють засади регіональної соціальної політики. В умовах глибокої демографічної кризи, успадкованої з радянських часів, посилюється потреба у регіональних підходах до державної демографічної політики та розробленні регіональної геодемографічної політики.

Радикальна політична реформа, що нині відбувається в Україні, спрямована на децентралізацію управління теорії і практики регіоналістики.

Розглянемо методологічні проблеми регіоналізації країни, яка є обов'язковою умовою членства України у ЄС.

У сучасних проектах регіоналізації України зустрічаються авторські розробки поділу країни на регіони за певними критеріями, що не враховують сучасний адміністративно-територіальний устрій (АТУ) країни. Це регіоналізація «зверху», від гіпотетичного бачення поділу країни на регіони. Другий підхід – регіоналізація «знизу», спирається на наявну статистичну інформацію, що звичайно подається за чинним АТУ. В цьому разі регіони – певні комбінації («пазли») адміністративно-територіальних одиниць вищих рівнів. Стрижневий методологічний принцип регіоналізації полягає в

раціональному поєднанні зазначених підходів: регіоналізація, що не спирається на авторську гіпотезу щодо цільових настанов, принципів і критеріїв виділення регіональних одиниць, лишається простим статистичним агрегуванням більш дрібних територій, уможливленим «пасьянсом»; оригінальна авторська розробка регіоналізації, позбавлена реальної фактологічної основи, виявляється, як правило, цікавою фантазією, що не має реального статистичного підґрунтя. Необхідно поєднувати авторську гіпотезу регіоналізації країни за обґрунтованими цільовими настановами і критеріями, з одного боку, з численними і різноманітними схемами групування і типізації одиниць АТУ за різними соціально-економічними показниками та їх комбінаціями. Саме такий підхід забезпечить реалізацію авторської концепції регіоналізації співставно з реальною соціально-економічною ситуацією та геопросторовим розподілом продуктивних сил у країні.

Відповідно до масштабів України щодо її розмірів та соціально-економічного потенціалу, регіоналізація повинна бути багаторівневою з відповідною таксономією: макрорегіон – мезорегіон – мікрорегіон, або регіон – субрегіон – мікрорегіон. Поглиблений аналіз методології регіоналізації може таку найбільш поширену на даний час трьохрівневу таксономію деталізувати до 4-5 рівнів.

У теорії та практиці регіоналізації користуються регіонами однофакторними (компонентними), багатфакторними (функціональними), комплексними (інтегральними). Їх загальний розподіл за рівнями регіоналізації такий:

1) регіони вищих рівнів розглядають як комплексні (інтегральні) територіальні одиниці з характерним поєднанням головних чинників регіоналізації – історико-географічних, природно-географічних, гео економічних, геополітичних; такі регіони являють собою цілісні територіальні природно-господарські та історико-географічні комплекси; окремі дослідники називають їх «генетичними»;

2) регіони середніх рівнів переважно розглядають як територіальні одиниці, що вирізняються своєрідним комплексом ознак; характерне поєднання ознак – чинників, за якими виділяються регіони середніх рівнів, може бути

різним в залежності від соціально-економічних функцій, що їх виконує (може виконувати) відповідний регіон у складі національної економіки; іншими словами, критерієм регіоналізації країни на середніх рівнях повинно стати функціональне зонування території країни, що визначає найбільш раціональне її господарське використання та відповідну спеціалізацію;

4) регіоналізація нижніх рівнів у більшості випадків однофакторна; мікрорегіони виділяють за одною (або кількома) ознакою, що визначає їх функції у господарських комплексах мезорегіонів, іноді – на рівні національної економіки.

Для України сильним чинником регіоналізації виступає її історико-географічне розмежування. Етнічні українські землі мають складну, напружену і драматичну історію з різним часом заселення та господарського освоєння, входженням до складу сусідніх держав, своєрідним розселенням, соціально-економічним, подекуди етнокультурним розвитком. Історико-географічні регіони являють собою найбільш інтегровані формування переважно вищих рівнів регіоналізації країни. Серед них Волинь, Галичина, Поділля, Середнє Подніпров'я, Гетьманщина, Слобожанщина, Донбас, Приазов'я, Нижнє Подніпров'я, Причорномор'я. Зазначені краї можуть мати статус макрорегіонів чи регіонів за головною ознакою – особливостями історико-географічного розвитку, заселення та господарського освоєння, своєю роллю у формуванні національної системи розселення та національної економіки. Це генетично вкорінені регіони, формування яких тісно пов'язане зі становленням та розвитком української державності.

На особливу увагу заслуговують історико-географічні регіони середніх рівнів – Крим, Буковина, Закарпаття, Бесарабія. Такі регіони не мають соціально-економічного потенціалу, що відповідав би вищим рівням регіоналізації країни. Разом з тим їх історико-географічну, соціально-економічну, а також етнокультурну своєрідність необхідно врахувати у загальній багаторівневій схемі регіоналізації.

Регіони вищих рівнів однією з головних ознак їх комплексності повинні мати природно-господарську цілісність. Регіони (макрорегіони) країни являють собою природно-гос-

подарські комплекси вищого рівня, які в недалекій перспективі повинні стати адміністративно-територіальними одиницями першого рангу.

Історико-географічна регіоналізація значною мірою враховує природно-господарську однорідність території. Не слід шукати повної співставності між ними. Актуальне завдання географів – порівняти диференціацію природно-географічних умов (фізико-географічне районування, ландшафтна карта) з історико-географічним поділом країни. У разі значного їх співпадання позначається канва майбутніх регіонів вищих рівнів за поєднанням історико-географічного та природно-географічного чинників. Приклади невідповідності зазначених схем потребують подальшої розробки їх відповідності на середніх і нижніх рівнях регіоналізації.

На цій стадії лишається відкритим питання соціально-економічної -розселенської та господарської, однорідності регіонів. Ця проблема розглянута далі.

Найбільшою мірою розроблена проблема соціально-демографічної регіоналізації. В Україні функціонує багаторівнева систематика розселення, прив'язана до чинного АТУ, за якою встановлені територіальні системи розселення (ТРС) таких рівнів: 1) національна (загальнодержавна); 2) регіональні – обласні та АРК; 3) міжрайонні – з центрами у середніх і великих містах обласного підпорядкування; 4) районні; 5) локальні системи розселення. Їй протистоїть новий підхід, основу якого становлять регіональні системи розселення, прив'язані не до адміністративно-територіальних одиниць, а до історико-географічних регіонів (). Показово, що перехід від традиційних ТРС з їх традиційною прив'язкою до чинного АТУ до регіональних систем розселення здійснено методами типізації регіональних геодемографічних процесів обласного рівня. Необхідність саме такого методологічного переходу зумовлена тим, що статистичний облік соціально-демографічних процесів та спроби управління ними на даний час прив'язані до АТУ. А без вивчення та типізації таких процесів прогнозування демографічного розвитку країни та її регіонів неможливе.

Менш розроблене питання економічної та соціально-економічної однорідності регіонів. І у цьому випадку вся вихідна інформація прив'язана до чинного АТУ і потребує певної типізації на рівні майбутніх регіонів. Головні напрямки вивчення господарства у контексті регіоналізації країни такі. Необхідно розробити ресурсну оцінку соціально-економічного потенціалу господарських комплексів на рівні областей та АРК з метою їх подальшого групування для потреб регіоналізації. Потрібно систематизувати господарські комплекси на рівні областей і АРК за рівнями господарського освоєння території та інтенсивного природокористування. Необхідно порівняти сучасні регіони (області, АРК) за особливостями структури господарства, зокрема за співвідношенням руральних-неруральних галузей, промисловості – сільського господарства, матеріального виробництва – сфери послуг, інвестиційного та споживчого секторів економіки. Необхідно також визначити місце і роль сучасних регіональних комплексів (обласних, АРК) у загальній структурній перебудові господарства країни. За цією ознакою господарські комплекси систематизують від «ключових» («полюси зростання», «території пріоритетного розвитку» та ін.) до стагнаційних і депресивних.

Окреме питання – структура промислового виробництва у контексті її модернізації. Існує доволі чіткий поділ господарських комплексів України на старопромислові та новопромислові: Класичними прикладами перших є Донецька та Луганська області з їх потужними вугільно-металургійними комплексами. Не зачінаючи їх сьогоdnішнього статусу як окупованих територій, підкреслимо, що і вугільна промисловість, і металургія перебувають у стані «структурних криз» і гостро потребують технологічних модернізацій.

Новопромислові комплекси формуються переважно у найбільших міських агломераціях, а також в індустріалізованих регіонах з високими частками галузей науково-технічного прогресу – машинобудування, електроенергетики, хімії органічного синтезу та синтетичних матеріалів. Особливу роль відіграють великі міста з розвинутою науково-технічною інфраструктурою, де формуються промислові осередки з п'ятим технологічним укладом.

У контексті структурної перебудови економіки України особлива роль належить прискореному розвитку споживчого комплексу (група Б у промисловому виробництві), сфері послуг, пріоритетному формуванню ринкової інфраструктури. Типізація сучасних регіонів (області, АРК) за такими ознаками стане основою поділу майбутніх регіонів за рівнем прогресивності-регресивності структури господарства.

Як вже зазначалось, регіоналізація середніх і нижніх рівнів може частково зберігати ознаки комплексності (багатофакторності) і використовувати однофакторну систематику територіальних одиниць за їх соціально-економічними функціями. Багаторівневість регіоналізації поєднує визначальну роль таксономії, за якою одиниці нижніх рівнів розглядають за їх функціями у відносно вищих рівнях регіоналізації. Разом з тим зберігає свою актуальність і наскрізний функціональний підхід, за яким роль і місце певної територіальної одиниці розглядають не лише по відношенню більш високого рівня регіоналізації, але й співставно з усією багаторівневою системою регіонів аж до загальнодержавного рівня включно. Іншими словами, мікрорегіони, що мають унікальні та високоцінні соціально-економічні функції, необхідно розглядати не лише за їх роллю у відповідному мезорегіоні, але й всіх більш високих рівнях регіоналізації аж до національного господарства.

Як приклад такого підходу згадаємо типізацію регіонів, розроблену Д. Фрідманом, який виділяє 5 типів регіонів:

1) «серцеподібні регіони» (можливо, «серцевинні»), що являють собою осередки інформаційних технологій, високотехнологічних виробництв, розвинутої сервісної інфраструктури;

2) висхідні регіони з перенесенням виробництв і технологій з регіонів першого типу; регіони даного типу орієнтовані на дешеві природні ресурси та на чинники економії витрат на виробництво;

3) «коридори розвитку» – регіони, що реалізують вигоди географічного положення – транспортно-географічного положення, геоекономічного, геополітичного, комунікаційний розвиток таких регіонів спирається на водні та земельні ресурси;

4) спадні регіони – території з виснаженими природними ресурсами і застарілою структурою виробництва, з переважанням старих технологічних укладів;

5) райони нового освоєння природних ресурсів, земельних, лісових, мінеральних, водних; для таких територій ключовим є баланс економічних та екологічних інтересів.

У нашому огляді ми спирались на систематику італійських дослідників (О. Маринелі та Г. Распері), які поділяли регіони за ступенем комплексності:

- 1) елементарні (однофакторні);
- 2) складні (багатофакторні);
- 3) інтегральні (природно-антропогенні).

Цікавий підхід пропонує А. Фремон (Франція,), за яким регіони систематизовані за їх генетичною зрілістю:

1) слабкі регіони – з переважанням аграрного виробництва із застарілими технологіями і екстенсивним природокористуванням;

2) зрілі регіони – з більш інтенсивним природокористуванням, з прогресивними технологіями у сільському господарстві, з розвитком індустріального виробництва;

3) динамічні регіони – господарські комплекси у стадії розвинутої індустріалізації, з інтенсивним природокористуванням, з численними еколого-економічними проблемами.

За цим підходом у контексті регіоналізації України заслуговує на увагу систематика регіонів за екстенсивними–інтенсивними технологіями. В умовах країни за рівнем інтенсивності помітно виділяють зони приміського сільськогосподарського виробництва. Осередки агроландшафтного сільського виробництва та органічного землеробства, ділянки зрошуваного землеробства, крапельного зрошення та інші.

Разом з тим пропонована систематика не розрізняє старо- та новопромислові території, промислові осередки, що вичерпали свою природно-ресурсну базу, та інші.

Загальна методологічна схема територіальної організації суспільства на засадах регіоналістики виглядає так.

Перший блок – формування робочої концепції регіоналізації України за такими напрямками:

= цільові настанови регіоналізації;

= рівні регіоналізації, таксономія регіонів;
= критерії та чинники (ознаки) виділення регіонів різних таксономічних регіонів.

Другий блок – створення баз даних для потреб регіоналізації:

I – *історико-географічні чинники регіоналізації*:

= історико-географічний поділ України;
= етногеографічне районування країни;
= головні етапи заселення та господарського освоєння території країни;
= формування території Української держави;
= етнічні українські землі поза кордонами сучасної України;

II – *природно-географічні чинники*:
= фізико-географічне районування України;
= ландшафти України;
= природно-ресурсний потенціал регіонів (ресурси мінерально-сировинні, земельні, агрокліматичні, рекреаційні, біосферні та інші.);

III – *соціально-економічні чинники*:
= регіональні геодемографічні процеси;
= територіальні системи розселення;
= регіональні відміни у процесах урбанізації;
= якість життя населення та її регіональні відміни;

IV – *соціально-економічні чинники*:
= рівні економічного розвитку регіонів та головні тенденції їхньої динаміки;
= соціально-економічні рівні життя населення;
= трудові ресурси регіонів та їх використання;

V – *економічні чинники регіоналізації*:
= порівняльний аналіз регіонів обласного рівня за структурою господарства (співвідношенню):

а) матеріального виробництва і сфери послуг;

б) руральних і неруральних галузей і секторів економіки;

в) промисловості та сільського господарства;

г) інвестиційного (група А) та споживчого (група Б) секторів;

д) секторна структура господарства – за співвідношенням I-IV секторів економіки;

е) технологічних укладів виробництва;

є) видів економічної діяльності;

VI – соціально-екологічні чинники регіоналізації:

= відміни у соціально-економічній ситуації на рівні обласних регіонів;

= участь регіонів у формуванні екологічних мереж – Всеєвропейської, національної, регіональних;

= регіональні відміни у нових проблемах охорони природи і оздоровлення довкілля.

VII – геопланувальні особливості регіонів:

= функціональне зонування території України та її регіонів;

= регіональний розподіл рівнів господарського використання територій і проблеми його регламентації;

= регіональні відміни за спеціалізацією господарства на різних рівнях поділу праці – міжнародному, міжрегіональному, регіональному;

= регіональні відміни за передумовами економічного розвитку:

а) природно-ресурсний потенціал;

б) трудові ресурсний потенціал;

в) географічне положення – транзитне, столичне, приморське, прикордонне;

г) рівень господарського освоєння території;

д) інвестиційна та інноваційна діяльність.

Третій блок – розроблення проектних схем регіоналізації країни та їх попередня експертиза.

I – визначення критеріїв регіоналізації на різних таксономічних рівнях; виділення різнорівневих таксонів одно- та багатофакторних, інтегральних (комплексних);

II – встановлення соціально-економічних функцій виділених регіонів; визначення ролі

і місця регіонів усіх рівнів у загальній системі регіоналізації країни;

III – типізація регіональних одиниць всіх рівнів – макро-, мезо-, мікрорегіонів за їх соціально-економічними функціями.

Четвертий блок – офіційна та громадська експертиза розробленого проекту регіоналізації країни; в разі багатоваріантності проектних розробок – вибір головного (оптимального) варіанту та його затвердження.

Отже, відповідно до масштабів України і розмірів її природного, демографічного, соціально-економічного потенціалів, регіоналізація повинна бути багаторівневою з відповідною таксономією: макрорегіон – мезорегіон – мікрорегіон, або регіон – субрегіон – мікрорегіон. Поглиблений аналіз методології регіоналізації з урахуванням новітніх підходів геодемографічного аналізу та формування геопланувальної структури території може таку найбільш поширену на даний час трьохрівневу таксономію деталізувати до 4-5 рівнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С., Яворська В.В. Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. – Херсон: ОЛДІ ПЛЮС, 2015. – 372 с.

2. Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С. Планування територій: Навч. посіб. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 268 с.

3. Топчієв О.Г. Планування територій / О.Г. Топчієв, Д.С. Мальчикова. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 268 с.

4. Мальчикова Д.С. Теоретико-методологічні і методичні засади геопланування сільської місцевості на регіональному рівні: Монографія. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – 362 с.

5. Яворська В.В. Регіональні геодемографічні процеси в Україні: Монографія. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2013. – 384 с.